

ligheid, voorkomt verwarringen en maakt gecombineerde opslag en transport mogelijk. Daarnaast kan er gemakkelijker voorlichting worden gegeven, kan in een aantal gevallen de verwerking efficiënter geschieden en wordt de ontwikkeling van regeneratietechnieken – en daarmee het hergebruik – bevorderd.

Om tot zo'n uniforme wijze van indelen te komen, heeft genoemde werkgroep in de zomer van 1985 een rapport uitgebracht met als titel: 'Indeling en etikettering van chemisch afval – uniforme regeling'. Dit

rapport is te verkrijgen door storting/overschrijving van f 12,00 op postgirorekeningnummer 3723521 ten name van R. A. in 't Veld, Bur.-Veiligheid, R.U.L., Boerhaavelaan 3a, 2334 EB Leiden, onder vermelding van 'rapport nr. 10'.

Aanbevolen literatuur:

1. Wet Chemische Afvalstoffen. Staatsblad 214, 1976.
2. Landelijke Werkgroep Chemisch Afval. Inzamelen van chemisch afval afkomstig van instellingen voor onderzoek en onderwijs, 1984.
3. Vereniging van Nederlandse Gemeenten. Ge-

- meenten en probleemstoffen; de inzameling van klein chemisch afval. Uitgeverij Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 1983.
4. Commissie Begeleiding Afvoer Chemische Afvalstoffen (BACA). Leidraad voor het afvoeren van chemische en andere afvalstoffen. Den Haag/Wageningen: Ministerie van Landbouw en Visserij, 1985.

Februari 1986.

Adres: Dr. W. J. T. van Alphen,
Dienst voor Veiligheid en Milieu,
Postbus 7161,
1007 MC Amsterdam.

Boekbesprekingen

J. A. Heineman-de Boer: *Cleft palate children and intelligence*. 162 pag. Proefschrift rijksuniversiteit te Groningen. Swets & Zeitlinger B.V., Lisse 1985. Prijs f 30,00. ISBN 90 265 0605 8.

Als eerste in Nederland heeft mevrouw Dr. J. A. Heineman-de Boer een belangrijk onderzoek verricht naar de psychologische ontwikkeling van schisis-kinderen. In dit boek wordt de cognitieve ontwikkeling tot het 7e levensjaar beschreven van een groep schisis-kinderen begeleid door het Groningse schisis-team. De kinderen zijn geboren tussen 1971 en 1981 en de onderzoeksoepzet was longitudinaal. Problemen bij het uitvoeren van dit onderzoek zijn voornamelijk geweest het relatief kleine aantal kinderen en het gebrek aan gestandaardiseerde testen voor Nederlandse kinderen. De Snijders-Oomen Niet-verbale test (SON), die in Nederland is ontworpen, is de enige gebruikte test. Gegevens werden verzameld op de leeftijden 10 maanden, 13 maanden, 5 jaar en 7 jaar.

Helaas blijft ten gevolge van onduidelijkheden van psychometrische aard de interpretatie van een deel van de resultaten onzeker. Vermeldenswaard zijn de volgende resultaten:

- Kinderen met uitsluitend een gespleten gehemelte haalden de laagste score.
  - Kinderen zonder bijkomende lichamelijke afwijkingen haalden consequent de hoogste score.
  - De uitkomsten van de jongens en de meisjes waren vrijwel gelijk.
  - Spraakproblemen en gehoorproblemen blijken met elkaar verbonden te zijn maar niet met de niet-verbale en verbale test-score.
  - De niet-verbale prestaties waren van gemiddeld tot hoog-gemiddeld niveau, de verbale prestaties gaven een gemiddelde test-score te zien.
- Geconcludeerd kan worden dat een kind met een schisis, afgezien van een geiso-

lerde gehemeltepleet en zonder bijkomende afwijkingen, de beste kansen heeft voor een normale intellectuele ontwikkeling.

Conclusie: Een interessant boek voor hen die patiënten met aangeboren lip-, kaak- en/of gehemeltepleten behandelen.

B. Prahl-Andersen

F. H. J. Hendriks: *Posterior composite restorations. An experimental clinical study*. 128 pag. Academisch proefschrift, Katholieke Universiteit te Nijmegen, 1985. Grafisch Bedrijf Outhuis BV, Velp 1985.

Dit Engelstalige proefschrift behandelt een actueel onderwerp in de tandheelkunde: composietrestauraties in de (pre)molaarstreek. Publicaties over klinisch onderzoek op dit terrein zijn schaars. Daarom vergroot deze rapportage onze kennis over postcaniene toepassing van composieten. In het eerste hoofdstuk besteedt de auteur aandacht aan de geschiedenis van tandkleurige restauratiematerialen en de eisen die eraan kunnen worden gesteld.

In het volgende hoofdstuk worden chemie en samenstelling van composieten behandeld. Hier wordt het classificatiesysteem van composieten besproken, waarbij het opvalt dat er geen differentiaties worden aangegeven binnen de hybride-composieten, een groep waartoe de meeste postcaniene composieten moeten worden gerekend.

In hoofdstuk 3 wordt zeer overzichtelijk weergegeven welke onderzoeksmethoden worden toegepast in het algemeen en die van de evaluatie van de composieten in het bijzonder. Criteria om het klinisch gedrag weer te geven worden ontleend aan het bekende USPHS-observatiesysteem. Interessant is het historisch overzicht van klinisch onderzoek van kunstharsen en composieten, van kwantitatieve experimentele studies en van (semi)kwantitatief

onderzoek van postcaniene composieten. In hoofdstuk 4 wordt het eigen experimenteel longitudinaal klinisch onderzoek weergegeven.

Het doel van de studie is een beter begrip te krijgen van het functioneren van composieten als restauratiemateriaal in de (pre)molaarstreek en inzicht te krijgen in de aspecten die de duurzaamheid van het materiaal bepalen. De opzet van het onderzoek is zeer gedetailleerd beschreven. Omdat men hoopt dat postcaniene composieten amalgaam als restauratiemateriaal kunnen gaan vervangen, werd gekozen voor klassieke preparaties volgens Black, terwijl amalgaamrestauraties ook als controlegroep werden aangebracht. Opvallend is dat drie van de voor deze studie gekozen composieten geen typische 'moderne' postcaniene composieten zijn. Van één materiaal (Profile, SS White) wordt dat wel beweerd, maar tot nu toe is dat niet waargemaakt. De invloeden van het materiaal, de patiënt, het element, de grootte van de caviteit en de evaluatieperiode werden onderzocht en statistisch op significantie getest. Zij bleken met name invloed te hebben op de anatomische vorm en de kleurgelijkenis van de restauratie. Alleen bij parafunctionaliteit in het gebit is meer slijtage te zien.

Hoofdstuk 5 behandelt het kwantitatief meten van occlusale slijtage van restauraties in het laboratorium. Deze methode wordt gebruikt om ook in vivo slijtage te kunnen meten (hoofdstuk 6). Op zich is het belangrijk (overmatig) verlies aan materiaal kwantitatief te kunnen waarnemen. De nieuwste postcaniene composieten slijten echter aanzienlijk minder dan de hier gebruikte. De tijdrovende en toch wel kostbare meetmethode verliest daarmee aan importantie.

Een kosten/batenanalyse van de restauraties in het klinisch onderzoek komt in hoofdstuk 7 aan de orde. De behandelingsduur blijkt voor amalgaam- en composietrestauratie in dit onderzoek gelijk te zijn; dit wordt waarschijnlijk veroorzaakt door het

feit dat het steeds onderzoekssituaties betreft. In 'het veld' denkt men daar anders over, daar hanteert men de verhouding 1:1,4.

Hoofdstuk 8 tenslotte is van belang voor de practicus. Ten opzichte van de hier klinisch toegepaste indicaties (preparatieve vorm), materialen, aanbreng- en afwerkmethoden worden potentiële verbeteringen aangegeven, die tot gunstiger resultaten moeten leiden.

Een Engelse en Nederlandse samenvatting, een uitgebreid literatuuroverzicht, alsmede enkele kleurenfoto's met goede en slechte composietrestauraties besluiten het boekwerk.

Het proefschrift is een nauwkeurig verslag van het opzetten, uitvoeren en evalueren van een klinisch composietenonderzoek. Daardoor is het zeker van belang voor andere onderzoekers. Conclusies betreffende de materialen zijn of worden deels door de huidige ontwikkelingen van de postcaniëne composieten achterhaald. Daarbij krijgt men wel een indruk van het deficiëren van het materiaal.

De auteur verdient waardering voor de wijze waarop zij en haar collegae dit onderzoek uitvoerden en de overzichtelijkheid waarmee dit alles in dit goed verzorgde proefschrift werd gepresenteerd.

J. R. Bausch
C. de Lange

A. Hohmann, W. Hielscher: *Lehrbuch der Zahntechnik. Band I. Grundlagen, partiële Prothese, Kronen- und Brückentechnik*. Tweede druk, 487 pag. Quintessenz Verlags-GmbH, Berlin, Chicago, Rio de Janeiro, Tokyo 1985. Prijs DM 98,—. ISBN 3 87652 200 5.

In 1982 verscheen de eerste uitgave van dit boek. Inmiddels is een tweede druk uitgebracht, die geen grote veranderingen bevat, zeker niet wat de tekst betreft. Sommige tekeningen zijn iets verbeterd en in elk hoofdstuk is de samenvatting wat beter

geordend en in een lijnkader geplaatst.

Het aanschaffen van de tweede druk wordt aanbevolen aan degenen die de eerste druk nog niet in bezit hebben.

A. C. Bronsdijk

K. D. Rohde: *Praxisplanung und -Gestaltung*. 198 pag., 124 afb. Quintessenz Verlags-GmbH, Berlin, Chicago, London, Rio de Janeiro, Tokyo 1985. Prijs DM 168,—. ISBN 3 87652 446 6.

Bovenvermeld boek bevat een overzicht van fiscale, juridische, financiële, verzekerings- en ergonomische aspecten van de praktijkorganisatie van de tandarts. De inhoud is gebaseerd op een 15-jarige praktijkervaring van de schrijver als algemeen-practicus en een grote belangstelling voor de ontwikkelingen van de beroepsuitoefening. Hij beschouwt de tandarts als een kleine ondernemer, die steeds meer gedwongen wordt kosten en baten tegen elkaar af te wegen.

In hoofdstuk 1 worden de factoren beschreven die de keuze van vestigingsplaats beïnvloeden. De afweging vrije vestiging of overname komt eveneens aan de orde. In hoofdstuk 2 wordt ingegaan op de soort praktijk: solo of een bepaalde vorm van samenwerking. Hoofdstuk 3 is gewijd aan fiscale en juridische aspecten. In hoofdstuk 4 wordt hierop aangesloten met de bespreking van de verschillende mogelijkheden van financiering. In hoofdstuk 5 worden de voor de tandarts noodzakelijke verzekeringen op een rij gezet en eventueel verder nog te sluiten verzekeringen vermeld. Nadat in genoemde hoofdstukken de uitgangspunten voor de opzet van een praktijkorganisatie zijn uiteengezet volgt hoofdstuk 6 waarin een aantal facetten van bouw, verbouw en uitbreiding van een praktijkpand zijn genoemd. Ook de inrichting van een eigen tandtechnisch laboratorium wordt bekeken.

In hoofdstuk 7 bespreekt de schrijver de opzet van organisatie en inrichting van een

tandartspraktijk. Achtereenvolgens besteedt hij aandacht aan de werkwijze bij de patiëntenbehandeling, het plannen van de inrichting van de praktijk en de verdere ruimtelijke indeling. Een groot aantal zaken komt, hoewel meestal summier, hierbij aan de orde. Hoofdstuk 8, het laatste hoofdstuk van het boek, handelt over de aankleding van de praktijk, met als aspecten o.a. het gebruik van kleuren, binnenhuisarchitectuur en muziek in de praktijk.

Het boek is geschreven voor de tandarts die zich gaat vestigen of zijn praktijk wil verbouwen of uitbreiden. Ook is de inhoud bedoeld voor tandartsen die eigen praktijk-opzet willen toetsen aan huidige inzichten dienaangaande. Het voordeel van het boek is dat het een overzicht geeft van het geheel van factoren dat het functioneren van een tandartspraktijk bepaalt. Door de veelheid van onderwerpen kan echter alles slechts in kort bestek worden besproken; sommige zaken wel heel summier.

De schrijver neemt de lezer in zijn boek als het ware mee aan de hand van eigen praktijkervaringen. Bij de bespreking van de opzet van planning van praktijkorganisatie en -inrichting zou de inhoud van het boek aan waarde hebben gewonnen bij een wat meer systematische aanpak van zaken en een bredere toelichting van keuzemogelijkheden. De schrijver is er verder bij het schrijven van zijn tekst van uitgegaan dat de tandarts deskundigen raadpleegt bij het ontwikkelen of veranderen van een praktijk, b.v. architecten en vertegenwoordigers van dental depots. Het boek is uiteraard geschreven vanuit de omstandigheden in West-Duitsland. Dit betekent dat de informatie, vooral wat betreft de uitwerking, niet zonder meer in Nederland geldend is. Het boek biedt evenwel de mogelijkheid snel een overzicht te verkrijgen van de problemen van praktijkorganisatie en -inrichting. Checklisten aan het eind van vele hoofdstukken en een onderwerpenregister aan het eind van het boek vergroten de hanteerbaarheid.

O. Hokwerda